

Mlaš tednik

Kronika

kulturno - politično glasilo

svetovnih in domačih dogodkov

10. LETO / ŠTEVILKA 43

V CELOVCU, DNE 23. OKTOBRA 1958

CENA 1.50 SILINGA

Postoj in premisli

V hrupu dnevnih dogodkov človek večkrat marsikaj prezre. Dogodki, ki jih sami sodoživljamo nam preveč grenijo čustva, zamegljijo spomine in zastrejo pogled naprej. Preveč neposredno nas prizadevajo, da bi mogli pravilno presoditi njihov pravi pomen. Tako se šele pozneje izkaže, da so nekateri dogodki, ki smo jih imeli za usodne, bili brez pomena, drugi pa, ki jim nismo prisojali nobene posebne važnosti, so postali zgodovinski mejniki dob.

V letu 1958 smo imeli obletnici dveh takih dogodkov, ki sta se v vsem svojem pomenu prikazala šele mnogo let pozneje. Je to stoletnica prenosa lavantinskega škofijskega sedeža iz št. Andraža v Maribor ter 90-letnica prvega slovenskega tabora v Ljutomeru.

Škof Slomšek je na Koroškem zapustil trajne sadove svojega dela, še večje pa je bilo njegovo delo v lastni škofiji. Bil je ne samo goreč apostolski nadpastir, ampak tudi pogumen narodni buditelj svojega ljudstva k slovenski zavesti.

Ko je leta 1862 žal prezgodaj zatisnil svoje oči, mu je verno ljudstvo z ogromno udeležbo izkazalo zadnjo čast na pogrebu. Na starodavnem mariborskem pokopališču mu je zapel v slovo pevski zbor čitalnice: „Blagor mu, ki se spočije“. Toda komaj so pogrebci odšli, je k še odprtemu grobu prihrumela nemško-nacistična druhal, vanj pljuvala in divje vpila: „To imaš sedaj, ti slovenski svetnik!“ Niti pred smrtjo se njihovo sovraštvo ni ustavilo.

Tudi po drugih slovenskih deželah življenje naših rojakov ni bilo prijetno, ne le na Koroškem. Zato pa so sklenili, da bodo strnili svoje sile. Zatenkrat se je v letu 1848 ta misel porodila v glavah nekaterih dalekovidnih izobražencev.

A iz leta v leto je prodirala tudi med ljudstvo. Leta 1868 je v avgustu bil napovedan prvi slovenski tabor v Ljutomeru. Pripravili so ga odvetnik dr. Ploj, dr. Zarnik, dr. Raič, dr. Razlag in dr. Jože Vošnjak. Udeležba ljudstva je bila naravnost ogromna za tiste čase, ko še ni bilo ne cest in ne prometnih sredstev, kot danes. Nad 7000 ljudi je prišlo iz vseh krajev Spodnje Štajerske in zahtevalo svoje pravice in konec zapostavljanja. Te zahteve so se širile kot morski valovi po vseh slovenskih krajih. Narod se je prebujal kot iz težkega sna in se začel zavedati samega sebe. Čez dober mesec, dne 6. septembra je nato bil drugi, še močnejši tabor v Zalcu v Savinjski dolini, kjer se je nabralo 15.000 ljudi.

Plaz narodnega navdušenja je segel potem še naprej na Kranjsko, kjer je potem tabor v Vižmarjih pod šmarno goro prekosil vse dotodanje. Zbralo se je 25.000 ljudi. Pred 50 leti je to navdušenje razgibalo tudi Koroško, česar smo se spominjali pri jubileju ustanovitve Krščansko kulturne zveze ter njenih taborov pri Sv. Katarini pri Šmihelu in Zopračah.

To niso bili uporniki, ki bi se borili proti državi in delali za njen razpad, ne, to so bili njeni zvesti lojalni državljani, ki pa so zahtevali svoje pravice, tiste pravice, ki jim jih je oblast po krivici vedno huje pritrgovala. Takrat je oblast vedno bolj prehajala v roke nemško liberalnih in protiverskih meščanskih in izobraženskih krogov, ki so sanjarili o veliki Pangermaniji od Severnega morja in Baltika do Adrije, preko Rena in preko Visle. Ti so zmerne in razsodne Nemce prepvili in potisnili v kot.

Kaj se je potem zgodilo, vsi vemo. Črv Schönerejevega velenemškega nacionalizma je razjedel stavbo podonavske monarhije, da se je pred 40 leti v sunkih vojne sesula. Hitlerjev nacionalsocializem je kot dediščino svojega kratkotrajnega „tisočletnega“ rajha zapustil razvaline in malo Nemčijo med Severnim morjem in Severno-tirolskimi Alpami, od Porenja do Odre. Pa še ta Nemčija je razdeljena na dve državi.

Zato je dobro, da se vsakič vsaj za nekaj trenutkov odmaknemo od vsakdanjega dogajanja in posežemo v preteklost. Potem bomo namreč laže nosili težo dneva in z dvignjeno glavo. Vedno znova se bomo prepričali, da je krivicam, nasilju in potvarjanju usojeno kratko življenje. Božji mlini pač meljejo počasi, a gotovo...!

Pred novo atomsko konferenco

Vlada Velike Britanije in Združenih držav sta z vsebinsko enako noto pritrdilno odgovorili Sovjetski vladi glede konference zunanjih ministrov, ki bi se naj dne 31. oktobra začela v Ženevi. Na dnevnem redu bodo razgovori o mednarodni kontroli atomskih poskusov in atomski razorožitvi. Obe vladi sta sporočili sovjetski vladi, da se bosta po svojih zastopnikih te konference udeležili, vendar menita, da v začetnih fazah ni potrebna prisotnost samih zunanjih ministrov, kajti najprej morajo atomski strokovnjaki razčistiti in ugotoviti možnosti mednarodne kontrole atomskih poskusov kjer koli na svetu, na suhem, v zraku in na morju, pa tudi v podzemlju. Nadalje morajo pripraviti praktične predloge za omejitve atomskega oboroževanja ter kontrolo nad izdelovanjem atomskih orožij.

Šele ko bodo ta vprašanja rešena, kar bo pa zaradi zapletenosti in obilice tehničnih problemov vzelo precej časa, bi potem v končni fazi razgovorov sodelovali zunanji ministri. Ti bodo o rezultatih ter njih političnih posledicah poročali svojim vladam, katere bodo potem imele zadnjo besedo.

Ameriška in britanska vlada sta tudi izjavili, da sta pripravljene ustaviti atomske

poskuse ne le za eno leto, ampak za vselej, vendar to šele takrat, ko bo konferenca v Ženevi že dosegla potrebne ugodne zaključke in ne takoj, kot je pred tedni predlagala Sovjetska zveza istočasno, ko so se v Sibiriji dvigale v zrak pošastne gobe njenih atomskih eksplozij.

Atomsko oboroževanje požira vsako leto več denarja, kar kažejo naslednje številke:

Po najnovejših podatkih znašajo izdatki za jedrske (atomske) raziskave in za atomsko industrijo v Združenih državah 18,9 dolarja na prebivalca letno, druge dežele pa se zvrstijo takole: Anglija 3,74; Kanada 1,92; Francija 1,3; Švedska 0,97; Avstralija 0,54; Norveška 0,31; Švica 0,14; Italija 0,1; Južnoafriška unija 0,09; Nizozemska pa 0,04 dolarja na prebivalca letno.

Za Sovjetsko zvezo sicer nimamo števil, vendar morajo biti izdatki — po številu registriranih atomskih eksplozij, vsaj tako visoki kot v Ameriki. Zato je razumljivo, da vlada na obeh straneh želja po zmanjšanju atomskega oboroževanja, ki požre toliko denarja brez vsakega haska, vendar je po drugi strani nezaupanje med obema svetovopolitičnima taboroma tako veliko, da se sicer pogovarjata o atomski razorožitvi, obenem se pa — naprej oborožujeta.

De Gaulle pometa z železno metlo

Pred šestimi meseci se je začel v Alžiru puč proti nesposobni pariški vladi. Nekaj polkovnikov, ki so poveljevali elitne francoske čete v Alžiru, se je pod vodstvom generala Massuja povezoval z ekstremističnimi francoskimi naseljenci in prevzelo čez noč oblast. Osnovali so »odboje za javno blaginjo«, katerih predsedniki so bili francoski oficirji, a vodilni člani bogati Francozi, ki so upali, da bodo na ta način mogli še enkrat ukrotiti uporne Arabce in obdržati stare privilegije. Puč francoskih oficirjev v Alžiru je pretresel do temelja vso Francijo, ki so jo nesposobne vlade spravile na rob vesoljne zmešnjave. Grozila je državljanska vojna v tej deželi, kjer so se rodile demokratične svoboščine. V tej stiski so poklicali na pomoč generala De Gaulla, ki je prevzel predsedstvo vlade. Toda alžirski ekstremisti so se zelo zmotili, ko so mislili, da bo general De Gaulle zaradi tega, ker so ga oni pomagali spraviti na oblast, plesal po njihovi muziki. Spočetka je bil položaj De Gaulla zelo šibak in on se je z molkom in odlašanjem izogibal odločilnemu spopadu s tistimi, ki so ga spravili sicer na oblast, a bi ustrežanje njihovim željam pomenilo nesrečo za Francijo.

Po 50 letih prvič v Londonu

Minuli ponedeljek je prispel v London zapadnonemški državni predsednik Heuss. Je to prvič po petdesetih letih, da se vrhovni predstavnik nemške države nahaja na britanskih tleh kot uradni gost.

Pred petdesetimi leti so bili obiski bolj pogosti, saj sta se nemški cesar Viljem II. in angleški kralj Jurij V. nazivala eden drugega »bratranca« in sta to res tudi bila, kajti obe vladarski družini sta v sorodstvu. Toda zlahta je raztrganja plahta in to sta dokazali dve svetovni vojni, v katerih sta si stali Nemčija in Velika Britanija nasproti kot glavna sovražnika. Obakrat je bila Nemčija sicer poražena in je danes razdeljena na dve državi, a tudi za Angleže se je marsikaj spremenilo. Pred petdesetimi leti angleški kralj še vladar obsežnega imperija in cesar Indije, danes pa je iz nekdanjih britanskih kolonij nastala vrsta samostojnih držav in Indija je repu-

blika. Obe vojni sta tudi zmagovitemu britanskemu levu skrhali zobe in oskubili kožuh.

Vsi ti spomini so vstajali v Angležih, ko so sprejemali dobrodušnega, skromnega in učenega profesorja Heussa, ki je danes nasledil domišljave hohenzollernske cesarje. Na letališču je gosta sprejel vojvoda Gloucesterski, nakar se je z vlakom odpeljal v London. Tam ga je na kolodvoru pričakala kraljica Elizabeta in v paradni kočiji, v katero je bilo vpreženih šest »šimljev«, se je potem odpeljal po londonskih ulicah v Buckinghamsko palačo. Na ulicah se je sicer zbrala velika množica, vendar so gosta sprejeli molče. Časopisni komentariji so bili pogosto pikri in bilo je v teh dneh moč brati poročila o grozotah koncentracijskih taborišč.

V zadnjih letih se je razmerje med Bon-

nom in Londonom precej izboljšalo, kljub temu pa ne manjka nasprotstev, ker zapadnonemška industrija močno konkurira Angležem na svetovnih tržiščih. Težave povzročata tudi 55.000 brit. vojakov v Nemčiji, znamenita »Porenska armada«, ki jo morajo Nemci vzdrževati, kajti njihova lastna vojska je še prešibka in pravijo, da je tudi premalo zanesljiva za obrambo meja, posebno ako bi se morala spopasti z »ljudsko armado Vzhodne Nemčije«, v kateri so tudi Nemci. Zato polaga bonnska vlada toliko važnosti, da britanska »Renska armada« še nadalje drži »stražo ob Renu«, čeprav jo to stane precej mark.

- KRATKE VESTI -

OKRAJNI PARLAMENTI NA MADAGASKARJU SO USTANOVILI REPUBLIKO in istočasno sklenili, da ne bodo izstopili iz nove francoske skupnosti. Ta sklep o ustanovitvi republike na Madagaskarju opazovalcev ni presenetil. Parlament na Madagaskarju bo v bodoče odločal sam o svojih notranjih zadevah; nadzorstvo nad zunanjo politiko, obrambo in finančnimi zadevami pa bo prepustil Franciji.

DA SE FRANCOŠKI LJUDSKI REPUBLIKANCI STRINJAJO Z ALŽIRSKO POLITIKO GENERALA DE GAULLE-A je ugotovil izvršni odbor te stranke na svoji zadnji seji pri kateri so tudi navedli cilje te stranke. Ti so: trajnost francoske vlade, podpiranje alžirskega načrta ministrskega predsednika de Gaulle-a, ustanovitev francosko-afriške skupnosti in gospodarski razvoj, ki bo omogočil pravično socialno in družinsko politiko. Po volitvah v novemburu bodo proučili stanje stranke in, če bo potrebno, spremenili ustroj in metode stranke.

NA DESETDNEVNI URADNI OBISK JUGOSLAVIJE JE PRISPEL INDONEZIJSKI MINISTRSKI PREDSEDNIK v spremstvu svoje soproge ter civilnih in vojaških osebnosti Indonezije. Indonezijskega ministrskega predsednika je sprejel tudi državni predsednik maršal Tito. Od tega obiska pričakujejo poglobitev političnih in gospodarskih odnošajev med Indonezijo in Jugoslavijo.

Zobozdravniki in Bolniška blagajna zopet v laseh

Osrednja zveza avstrijskih institutov za socialno zavarovanje je odpovedala pogodbo vsem zobozdravnikom v Avstriji, ki zdravijo zavarovance bolniških blagajn. Odpoved stopi v veljavo s 1. aprilom leta 1959. Spor glede bolniških blagajn je že star. One tarnajo, da so stroški za zdravljenje zavarovancev previsoki in zahtevajo državno podporo. Finančni minister se tej zahtevi upira in pravi, da bi naj bolniške blagajne bolj smotrno obratovale in znižale upravne stroške. Značilno je, da se celo OeVP ne upa odločno nastopiti proti zahtevam bolniških blagajn, ki so v socialističnih rokah. Če bi namreč prišlo do zvišanja že itak visokih zavarovalnih prispevkov, bi lahko socialisti krivdo za ta skrajno nepopularni korak zvrnili na OeVP, češ da jim OeVP-jevski finančni minister ni hotel priskočiti na pomoč.

Izgleda, da stvar ne bo šla v prehudo ostrino, ker doslej so bili zobozdravniki tisti, ki so sorazmerno še najbolj zaslužili. Bolniške blagajne so jim ponudile pogajanja za sporazumno ureditev spornega vprašanja in poučeni krogi menijo, da bo do 1. aprila prihodnjega leta prišlo do sporazuma, ki je končno v interesu obeh strank.

Politični teden

Po svetu . . .

Zopet grmenje topov pri Kvemoju

Ko se je ameriški zunanji minister Dulles minulo soboto vsedel v Rimu v letalo, ki ga je poneslo preko severnega tečaja na Formozo na Daljnem vzhodu, je imel baje namen, da pregovori generalissima Čankajška k zmanjšanju vojaških čet na otoku Kvemoju ob kitajski obali, potem ko se je posrečilo doseči ustavitve kitajskega topniškega obstreljevanja. Ko pa je njegovo letalo pristalo na Formozo, so s kitajske obale, približno 70 km vstran, zadoneli topovi, vendar ne Dullesu v pozdrav, ampak kot znak obnovljene ofenzive komunistične Kitajske proti Čankajšku. V Pekingju je maršal Ču-Teh, izjavil, da „se boj za Formozo nadaljuje“.

Izgleda, da je komunistična kitajska vlada hotela s topovi povedati obema »prijateljem« na Formozi, Dullesu in Čankajšku, da še ima municije in da ju lahko z njo omeči k večji popustljivosti. Dulles sam je sicer že bil pripravljen na kompromis, ne pa Čankajšek in tako so svarila topov bolj namenjena njemu kot pa ameriškem gostu.

Dvorezno orožje

Obnovitev topovskega ognja v formoški morski ožini je pa na dolgi rok dvorezna zadeva tudi za samo komunistično Kitajsko. V zadnjih tednih so namreč Amerikanci pripeljali na Formozo večje število raket, ki morejo nositi atomske naboje na kitajsko obalo, kjer stoje komunistične topniške baterije. Na otoku Formozi so bile v naglici izgrajene baze za izstreljevanje teh raket. Sedaj zavisi samo od Amerikancev, ali bodo zaradi komunističnih groženj postali trši in Čankajšku res dobavili atomske naboje.

Se razume, da bojaželjni Čankajšek po prejemu tega orožja ne bi niti en dan odlašal z njegovo uporabo. Manjkalo bi potem samo še, da Sovjetska zveza dobavi komunistični Kitajski še pred daljšim časom obljubljeni atomske orožje. Potem bi pa bilo vse pripravljeno . . . Upati pa je, da bodo Amerikanci in Rusi obdržali atomske bombe zase. Obnovitev topovskega ognja je sicer postrila napetost, vendar še ne smemo izgubiti upanja, da bo na koncu le zmogala zdrava pamet.

Udarec za Sovjete na Srednjem vzhodu

Minuli teden je v bloku arabske solidarnosti zazijala občutna razpoka. Iz Arabske lige, ki združuje vse arabske države je nenadoma izstopila Tunizija. Tunizijski predsednik Bourghiba je ta korak svoje države obrazložil s tem, da je Arabska liga preveč pod vplivom egiptovsko-sirijskega diktatorja Nasserja in zgolj poslušno orodje njegove zunanje politike, ki se je docela vdinjala Sovjetski zvezi. On sam pa je prepričan, da so pravi prijatelji Arabcev na Zapadu. V resnici je bila Arabska liga v zadnjih letih zgolj mednarodno trobilo Nasserjeve politike, kajti vse ostale arabske države niso imele v njej nobene besede. Izgleda, da je nevolja ostalih arabskih držav proti Egiptu že postala tako velika, da je Bourghiba mogel ta korak narediti brez nevarnosti, da utрпи na ugledu v arabskem svetu.

Kazno je, da arabski nacionalizem doživlja globoke spremembe. Dokler se je moral boriti za neodvisnost proti evropskim kolonialnim silam, je nujno moral držati skupaj, v borbi proti skupnemu sovražniku. Sedaj, ko je že precejšnje število arabskih narodov si že pridobilo politično neodvisnost, pa morajo to neodvisnost varovati tudi pred lastnimi zavezniki. Egipt je po številu prebivalstva sicer največja arabska država, vendar je ondi tudi velika revščina, kajti Egipt nima petrolejskih ležišč in ne rudinskih bogastev. To se je pokazalo v primeru Iraka, ki se je sicer z gesli iz Nasserjevega propagandnega arsenala o »osvoboditvi iz kolonialnega jarma« sicer strmoglavil staro vladavino, ki je bila vdana Angležem, vendar se potem ni priključil Egiptu. Tudi v Libanonu je upornik Karemi takoj po prevzemu ministrskega predsedstva izjavil, da bo varoval neodvisnost države proti vsem. Za Irak in Libanon, ki sta sorazmerno gospodarsko cvetoči državi (Irak posebno zaradi petroleja), bi združenje z Egiptom pomenilo, da bi mo-

rale lastno bogastvo deliti z egiptovskimi reveži. Tako daleč pa seveda arabska solidarnost ne gre. Ta dejstva so znatno zmanjšala Nasserjev vpliv in moč. Je pa to izguba tudi za Sovjetsko zvezo, katere poslušno orodje je Nasser doslej bil, v varljivem upanju, da bo tako prisilil zapad k večji darežljivosti.

V tem položaju je bilo mogoče, da je Amerika nadaljevala umik svojih čet iz Libanona, Angleži so pa začeli odvažati svoje padalske oddelke iz Jordanije, kjer bodo ostali zgolj vojaški opazovalci Združenih narodov, da čuvajo mir.

. . . in pri nas v Avstriji

Pogajanja za novi proračun

so še vedno v teku. Obe koalicijski stranki imata sedaj mnogo dela, da se sporazumeta glede državnih izdatkov za prihodnje leto, tako da bodo odposlanci ljudstva vedeli, za kaj naj glasujejo, kajti oni v resnici o nobeni važni stvari ne odločajo. Odločajo le ozki odbori predstavnikov obeh strank, poslanci pa potem to z glasovi potrdijo. Novi državni proračun je zelo trd oreh, posebno ker je bil finančni minister nepopustljiv in se ni vdal prošnjam raznih ministrstev, pa naj so bili ministri njegovi strankarski prijatelji iz OeVP ali pa iz SPOe. Vsi so morali v svojih željah popustiti in, kar je javnost precej začudilo, je moral svoje zahteve znižati tudi vojni minister Graf, čigar naloga je, skrbeti za obrambo države.

Stanovanja namesto kanonov

Z ozirom na bližnje volitve pa sta obe stranki morali upoštevati razpoloženje volilcev, posebno glede zadev, ki se tičejo večjih skupin prebivalcev. Ena izmed največjih težav po mestih je pomanjkanje stanovanj. Spočetka minister Kamitz ni hotel ničesar slišati o kakih večjih vsotah za pospeševanje gradnje stanovanjskih hiš, toda nanj sta pritisnili z združenimi močmi vodstvi obeh koalicijskih strank, ki se zavadata, da bo borba za volilne glasove huda in da nimajo pričakovati glasov od ljudi, ki bivajo v barakah in zasilnih bivališčih. Stanovanjska stiska je posebno težka na Dunaju in tako je prof. Kamitz končno moral složnemu pritisku kloniti. Toda on mora od nekod denar vzeti in tako se je zgodilo, da je skrčil kredite vojnemu ministru, menda z molčelim geslom, da so stanovanja važnejša od topov. Ima popolnoma prav, kajti topovi bi bili v moderni vojski itak neuporabna stara šara, dočim so za Avstrijo atomske rakete tako ali tako predrage, kot je pred kratkim po ovinkih priznal sam minister Graf.

Zapad in Zahod se klanjata Piju XII.

Smrt papeža Pija XII., odločnega pobornika za mir in prav tako odločnega borca za svobodo cerkve posebno tam, kjer si jo komunizem poskuša usužniti, je sprožila tudi komentarje po vsem svetu. Treba je ugotoviti, da je šele smrt pokazala, kako velik ugled je pokojni papež užival po vsem svetu, ne samo med katoličani, ki smo ga ljubili kot svojega duhovnega očeta in vodnika, ampak tudi med drugoverci. Londonski protestantski dnevnik »Times« pravi o njem, da je bil »mož velike modrosti, izkšben v svetnih zadevah, prežet od ljubezni do Boga in poln razumevanja za ljudi.« Ameriški predsednik Eisenhower je o njem dejal, da si on, kot glavni poveljnik zavezniških vojsk v drugi svetovni vojni šteje v čast, da je osebnost spoznal pokojnega papeža kot največjega borca za mir in svobodo človeške osebnosti, kar jih je rodil naš čas. Celó v Moskvi si je pokojni papež s svojim delom izsilil spoštovanje in po smrti je sovjetski radio prinesel življenjske papeža, ki preseneča po svoji umirjenosti in priznava pokojniku načelnost in značajnost.

Ves katoliški svet je bil minule dni v duhu zbran v Rimu. Trije zunanji ministri velesil, Forster Dulles (Združene države), Couve de Mourville (Francija) in Brentano (Zapad. Nemčija) ter zastopniki nad 50 držav, ki vzdržujejo diplomatske

Delavci bodo manj delali

V zadnjih mesecih je 45-urni tedenski delavnik postal geslo delavskih organizacij, o čemer smo že ponovno poročali. Sprva so se interesna zastopstva industrijskih krogov tej zahtevi zelo odločno in z dobrimi razlogi uprta. Trdili so, da ko bodo delavci manj delali, bodo pa manj služili in si bodo zategadelj mogli nakupovati manj dobrin. Kljub temu pa je parola o skrajšanju delavnega časa zelo uspešna — volilna vaba. Zato je vodstvo OeVP obrnilo ostrino te proti sebi naperjene socialistične sulice in nekega lepega dne se je sam kancler Raab proglasil za glavnega pobornika skrajšanega delovnega časa. Toda gospodarstvo ima svoje železne zakone in tako je bil doslej 45-urni delovnik uveden samo v industrijskih panogah, ki itak trpijo zaradi zmanjšanja povpraševanja ter ondi, kjer je delo posebno težko. Prišlo je do tihega sporazuma med obema koalicijskima strankama, da ne bo izdan splošni zakon o 45-urnem delovniku, ampak da bo leta uveden po posebnih sporazumih v panogah, kjer načela gospodarnosti to dopuščajo. Ta položaj pa izrabljajo komunisti za ceneno propagando. Pravijo namreč, da skrajšanje delovnega časa ne bo prineslo delavcem nobenega dobička, kajti nadure so zato ustrezno manj plačane, kar je vse res. Res je pa tudi, da komunisti ne govorijo tako iz namena, da bi delavcem pomagali, ampak, da bi si pridobili njih glasove. Oni točno vedo, da so sedaj brez moči in prav tako vedo, da bi pod njihovo vladavino bilo še slabše, pa to bi ljudje spoznali šele, ko bi bilo prepozno.

Težave v tujskem prometu kljub izvrstni sezoni

V Solnogradu so minuli teden prišli skupaj strokovnjaki za tujski promet. Letošnja tujskoprometna sezona je bila boljša kot vse prejšnje. V državno blagajno je prišlo toliko tujih deviz, da je z dohodki tujskega prometa mogla pokriti celo primanjkljaj, ki je nastal zaradi zmanjšanja zunanje trgovine. Vendar ima ta lepa medalja tudi svojo senčno plat. V tujskem prometu zadnjih let se kažejo znatne strukturne spremembe. Sredi letošnje tujskoprometne sezone se je zgodilo, da so bili nekateri sloviti luksuzni hoteli prazni, dočim pa so bili manjši hoteli in gostilne polni in niso vedeli, kam z gosti. Sedaj prihajajo v Avstrijo velike skupine skromnih turistov, ki iščejo stranske kraje z nizkimi cenami. Vse lepo in prav, če manjši hotelirji in vaški gostilničarji dobro zaslužijo, so ugotovili zbrani strokovnjaki v Solnogradu, vendar je treba podvzeti energične korake, da se privabi v Avstrijo spet premočnejše turiste, ki so svoj čas bili gostje avstrijskih letovišč. V luksuznih hotelih in drugih prvovrstnih gostinskih obratih so namreč naloženi veliki kapitali, ki morajo tudi prinašati obresti in služiti narodnemu gospodarstvu.

SLOVENC

doma in po svetu

Slovesna 50-letnica gospod. šole v Tomaju

Pred 50 leti so č. šolske sestre ustanovile gospodinjstvo šola za dekleta v Tomaju na Krasu in ta šola je vse do leta 1947, ko je Tomaj pripadel Jugoslaviji vršila svojo nalogo. Po koncu vojne so jo č. sestre obnovile v Trstu, kjer sedaj vsako leto šola mlada dekleta iz mesta Trsta in okolice za dobre gospodinje, krščanske matere in zavedne Slovenke. Jubilej šole so proslavili s prisrčno akademijo, na kateri so se vrstile pevske, rajalne in gledališke točke. Sedanja prednica č. s. Urbana Gorup je v jedrnatem govoru orisala preteklost šole ter njene naloge za bodočnost. Akademijo je počastil s svojim obiskom sam tržaški škof msgr. Santin, ki je imel tudi nagovor v slovenščini. Pohvalil je vzgojno delo č. sester in dejal: „Hočemo se zahvaliti šolskim sestram, ki so z modrostjo, ljubeznijo in veliko požrtvovalnostjo ustanovile, vodile in vzdrževale to šolo. Kot škof želim ob tej priliki javno povedati, da poznam in cenim tiho in plemenito delo, polno žrtev, ki ga vrše dobre sestre in jim izrekam tudi v imenu škofije najglobljo hvalečnost.“ Priporočil je dekletom obisk te šole in končal svoj govor takole: „V tej prijetni in lepi hiši boste našle luč in zaklade evangelija v srcih dobrih sester, ki so bogata ljubezni, ker so polna Boga. Njegov obilen blagoslov naj pride na šolo in na vse, ki jo obiskujejo.“

Slovenec na mednarodni atomski konferenci

Na mednarodni konferenci za mirovno uporabo atomske energije, ki je bila minuli mesec v Ženevi, je med 5000 znanstveniki iz vsega sveta sodeloval tudi univ. prof. Anton Peterlin, predsednik Instituta za atomsko fiziko „Jožef Stefan“ v Ljubljani. Po povratku iz Ženeve je ta danes vodilni atomski fizik v Sloveniji, ki pa uživa tudi mednarodni ugled, napisal je več poročil za časopisje. V razgovoru z nekim novinarjem je izjavil, da danes atomska znanost ni več vezana na velesile in zato stopajo tudi manjše države v ospredje na tem znanstvenem področju, ki bo gotovo spremenilo obličje zemlje in način življenja, bodisi, da ga uniči v vojni ali pa z mirovno uporabo jedrske energije pripomore človeštvu do neslutene napredka in blagostanja. Tudi Jugoslavija ima že svoj atomski reaktor. Z atomskim študijem se bavijo trije veliki atomski inštituti, med katerimi je prav ustanova „Jožef Stefan“, ki nosi ime po našem velikem koroškem rojaku, zavzema odlično mesto po resnosti svojega dela.

Slovensko župnijo v Montrealu pripravljajo

V Montrealu, nad enim milijonskem mestu v Kanadi, se je po minuli vojni naselilo lepo število Slovencev, ki ga sedaj cenijo na 700 duš. Zato je že pred nekaj leti prišel mednje slovenski duhovnik č. g. Časl. C. M. in v kratkem času se mu je posrečilo zbrati lepo napredujočo duhovno skupnost. Slovensko mašo obiskuje redno okrog 300 ljudi. Lani so ustanovili tudi slovensko šolo, na kateri poučujejo tri vnete učiteljice, gospa Kozina in gospodični Trobec in Merhar. Sedaj se bavijo z načrti za ustanovitev lastne slovenske župnije.

Italijani se zanimajo za tržaške Slovence

Posebna številka revije „Umana“, ki izhaja v Trstu, je bila posvečena pregledu kulturnih ustanov in delovanja v tem velikem območnem mestu, kjer žive Slovenci kot manjšina poleg italijanske večine. Tudi slovensko kulturno življenje je obširno obdelano. O kulturnem življenju izbrpno in objektivno poroča prof. Remo Colognatti, lektor za slovenščino na univerzi v Trstu. V stastičnem delu so slovenske kulturne ustanove in šole ter prireditve tudi zabeležene poleg italijanskih. Vplivna skupina italijanskih kulturnih delavcev, ki izdaja to revijo, se je znala dvigniti nad šovinistično nestrpnost poulične politike — ki je tudi tam precej glasna — in je tudi uvidela, da Slovenci ni mogoče enostavno spraviti s sveta z molkom, kot bi to pri nas marsikdo najraje storil.

Slomškova proslava mladine v Argentini

Mladinski odsek Društva Slovencev je ob sodelovanju z dušnimi pastirji priredil, kakor že vsako leto, tudi v septembru 1958 mladinsko proslavo Antona Martina Slomška, slovenskega verskega vzgojitelja in narodnega budnika. Iz vseh četrti velenemesta Buenos Airesa so prišli šolarji v spremstvu učiteljic in staršev ter napolnili dvorano Slovenske hiše do zadnjega kotečka. V njej je bil za to priložnost postavljen oltar s čemer je postala zasilna kapela. Č. g. Jurak je v svojem govoru orisal lik svetniškega škofa, njegovo življenje in njegovo delo za Slovence. Č. g. Orehar je daroval sv. mašo, pri kateri so prepevali otroci ob spremstvu harmonija. Zelo veliko je bilo število obhajil. Po svetem pravilu je bila zasilna kapela zopet spremenjena nazaj v dvorano. Začela se je akademija s peštrm sporedom. Pod vodstvom učiteljice gđ. Šemrovove so so potem malčki zapeli dve Slomškovi pesmi. Sledila je Vombargerjeva igrica „Mavrica“ in vrsta drugih nastopov.

Nevredni zdravnik je bil takoj odstavljen od vseh služb v Vatikanu in mu je bil prepovedan dostop v papeško državo.

Sikstinska kapela - V NJEJ VOLIJO papeža

V soboto, dne 25. oktobra bodo uradno zapečatili vatikansko palačo, v kateri so se zbrali kardinali iz vsega katoliškega sveta, da izvolijo novega vrhovnega poglavarja Cerkve. Vsak kardinal dobi na razpolago dve ali tri celice, ki jih uporablja kot stanovanje. Sme imeti s seboj največ dva spremljevalca, tajnika ali pa služabnika, kajti kardinali so povečini v zelo visoki starosti in so potrebni pomoči. Nekateri izmed njih so tudi šibkega zdravja. Vendar spremljevalci ne smejo prestopiti prostora, kjer se vrše volitve. To je Sikstinska kapela, eno izmed največjih umetniških dragocenosti človeštva zaradi mogočnih fresk (slik na steno), ki jih je tam ustvaril Michelangelo, mojster renesančne dobe, pred 450 leti. Za časa konklaveja, volitve papeža, smejo vanjo stopiti le kardinali.

Sikstinska kapela je del bazilike sv. Petra, vendar jo le redko uporabljajo za bogoslužje. Pač pa jo poznajo romarji in turisti, ki prihajajo v Večno mesto. V več deset milijonov gre število ljudi, ki so si to mojstrovino ogledali.

Michelangelo je poslikal strop

Svoje sedanje ime je dobila po papežu Sikstu IV., ki je leta 1473 dal povelje za gradnjo. Dograjena je bila leta 1481. V dolžino meri 40 metrov, v širino 13 in pol metra, v višino pa 20 metrov. V vsaki steni je po šest oken. Zgradil jo je arhitekt Giovannino de Dolci. Gornje dele sten in okraske so naslikali najpomembnejši slikarji tistega časa in sicer Perugino, Pinturicchio, Botticelli, Domenico Ghirlandajo, Benedetto Ghirlandaio in še nekateri drugi. Toda vsa ta slavna imena niso prinesla kapeli njene sedanje slave. Naslednik papeža Siksta IV., Pij II., ki je tudi bil velik prijatelj umetnosti, pa je poklical tedaj največjega slikarja in kiparja, Michelangela Buonarottija iz Floreence ter mu naročil, da poslika strop. Bilo je to leta 1508. Štiri leta in pet mesecev je Michelangelo trdo delal in sam poslikal ves strop. Slikal je ležeč vnač na hrbtno, na viseči mreži, ki je bila napeta pod stropom. V središču je naslikal Boga, ko ustvarja svet in kopno zemljo in morje, moškega in ženske. Prizor, ki kaže kako Stvarnik z dotikom prsta oživi Adama je bil nešteto krat fotografiran in ga po tiskanih posnetkih pozna ves svet. Padec prvega človeka, vesoljni potop in Noetova pijanost so tudi zelo prepričljivo podani. Toda Michelangelova naloga še ni bila končana. Leta 1534 ga je novi papež Pavel II. znova poklical, da poslika še oltarno steno. Tam so bile sicer že prej slike, ki jih je ustvaril Perugino, toda Pavlu II. niso bile všeč, da jih je odstraniti, steno očistiti ter okna zazidati. Michelangelo je bil takrat na višku svoje slave in ustvarjalne moči. Na to velikansko ploskev je Michelangelo naslikal Poslednjo sodbo. Ta podoba vsebuje nad 300 teles, ki z živimi gibi ponazorjujejo mogočni prizor. Je po ploskvi največja stenska podoba na svetu, po umetniški vrednosti pa eden izmed čudes človeškega ustvarjalnega genija.

V središču je Kristus, obkrožen od apostolov in svetnikov, ko sodi žive in mrtve. Na desni angeli dvigajo blažene v nebo, na levi pa hudici potiskajo grešnike v pekel. Neizrečno mili so obrazi blaženih, v strahotnih krčih groze pa so spačeni obrazi in telesa tistih, ki so za večno pogubljeni.

Kot vsaka podoba, je tudi ta umetnina imela svoje težke dni. Umetnik je slikal gola telesa, da pač kar najbolje izrazi vse občutke v drži teles in mišic. To pa nekaterim strogim čuvarjem morale drugih ni bilo všeč. Najbolj vrog je bil neki Biaggio, (Blaž), papeški dvorjan, star sovražnik Michelangela. Ta s pikrim humorjem obdarjen umetnik se mu je maščeval tako, da je Minosu, nekemu hudiču — nadzorniku v peklu, dal obraz domišljavega dvorjana Blaža. Tudi nase slikar ni pozabil. Upodobil se je v sv. Jerneju.

Slikar, ki je dobil priimek „krojač“

Skoraj bi Michelangelovi nasprotniki pregovorili papeža, da ukaže slikarju skraspati, vendar si je papež v zadnjem trenutku premislil.

Da zadovolji »stroge moraliste«, je naročil Michelangelovemu učencu Danielu da Volterra, da tista telesa, nad katerimi so se najbolj spodtikali, »obleče«. Michelangelo se te podobe, ki jo je slikal pet let, ni hotel več pritakniti, ni hotel napraviti niti ene poteze s čopičem. Njegov učenec je naročilo z res veliko spretnostjo izpolnil, a v zgodovino je šel s priimkom »krojač«. Tla kapele so iz dragocenega mozaika.

Štirje otroci istih staršev niso vedeli eden za drugega

Tri sestre in en brat, ki so — čeprav otroci iste gače očeta in iste matere — je vsak izmed njih drugačne narodnosti in bivajo v različni državi, so se v začetku oktobra prvič sestali na otoku Capri pri Neaplju v Južni Italiji. Eden za drugega so izvedeli šele iz testamenta staršev, ki sta se pred nekaj tedni smrtno ponesčela z avtomobilom v Avstraliji.

Oče je bil Robert Wuthenau, po poklicu krotilec levov v cirkusu, mati Konstanca, se je pred več desetletji kot mlada deklica na Capriju zagledala v stasitega artista, zapustila rodni krov in odšla z možem svojega srca po širnem svetu. Postala je tudi ona cirkuška artistka in nastopala na trapezu. Iz njune ljubezni so se v naslednjih letih rodile tri deklice in en deček. Toda roditelja se zanje nista utegnili brigati, kajti cirkus je šel iz kraja v kraj, nemiren kot cigan. Novorojenčka sta zaupala v varstvo kakemu primernemu zavodu v mestu, kjer se je pač rodil. In vsak mesec sta redno plačevala oskrbovalnino.

Ko so otroci dosegli 8. leto starosti in so bili torej preveliki za otroški zavod, so mogli objektivno najboljše šole v dotičnem

Za konklave so jih prekrili z lesenimi deskami, kajti tla niso povsod ravna. Prekrita, povsod enako visoka, tla naj pomenijo, da so kardinali pri volitvi papeža vsi enaki.

Vsak kardinal ima svoj sedež

V prostorni kapeli so ob stenah v krogu že postavljeni (53) sedeži, toliko, kot je kardinalov. Nad sedeži se dvigajo baldahini. Vsak sedež nosi grb kardinala, za kategera je namenjen. Pred sedežem pa je mala pisalna miza z volilnimi listki. Glasovali bodo vsak dan samo dvakrat. Potem ko je kardinal napisal svoj listek z imenom tistega, ki ga smatra za najbolj vrednega kot namestnika Kristusovega na zemlji, se napoti k glavnemu oltarju, kjer vrže svoj listek v velik zlat kelih. Za štetje glasov skrbi posebna kardinalska komisija. Volitve se morajo ponavljati tako dolgo, dokler eden izmed kandidatov ne doseže 2/3 glasov in še en glas več. Pokojni papež Pij XII. je bil izvoljen že pri drugem glasovanju in je to bil eden izmed najkrajših konklavejev v zgodovini. Najdaljši pa je bil leta 1268. Trajal je dve leti, 9 mesecev in dva dni. Končal se je brato zaradi tega, ker so se prebivalci mesta Viterbo v bližini Rima, kjer se je vršil, naveličali čakati in v jezni nestrpnosti razkrili streho poslopja, v katerem se je konklave vršil. Bilo je sredi zime...

Skoraj vsak dan je slišati nova ugibanja kdo bo novi papež. So hvaležna snov za časopise, ki ne vedo kaj pametnejšega pisati. Vsekakor se kardinali ne pustijo vplivati ne od mogočnikov tega sveta, pa tudi ne od govornic ulice in časopisne propagande. Kdorkoli že bo izvoljen, v prvem ali kakšnem kasnejšem glasovanju, bo za vse katoličane dobri pastir, kajti njegova dejanja pri vodstvu Cerkve vodi in navdihuje Sveti Duh.

je nenadoma prekinilo priporočeno pismo notarja iz Sidneyja v Avstraliji, ki je Mariji Antonietti v Limi (Peru), Francišku v Mexico City (Mehika), Fernandi v Buenos Airesu (Argentina) in Mariji v Kölnu (Nemčija) sporočalo, da nimajo več staršev, obenem pa, da imajo brata oz. sestre. In še nekaj, roditelja sta jim zapustila lepo dediščino. V 30 letih njenega potepuškega življenja pod cirkuškim šatorom ju je usoda privedla daleč okoli po svetu. Živel sta varčno in tako sta zapustila več lepo donečih vsot v različnih bankah, vilo na Capriju, ki jo je mati Constanca podedovala od svojih staršev, ki jih je v mladosti zapustila.

Tri sestre in brat so stopili v pismene stike ter se domenili za sestanek. Izbrali so si Capri, v hiši, kjer se je rodila njihova mati. Njihovo življenje je ob spoznanju, da niso sami na svetu, postalo prijetnejše, kljub žalosti za starši. Sklenili so, da se bodo vsako leto enkrat sestali in preživeli skupaj nekaj dni.

Resnična zgodba

o šolski deski

Sotrudnik „Mladike“, revije, ki izhaja v Trstu, je pred kratkim obiskal šolo v Rojanu, mestni četrti tega velikega pomorskega mesta ob Jadranskem morju, kjer tudi že nad tisoč let žive Slovenci. Tudi oni so danes narodnostna manjšina v veliki, 50 milijonov duš broječi Italiji in imajo svoje šole, v katerih se pa poleg slovenske dobro priučijo tudi italijanščine, državne jezika. Na Tržaškem so bile uvedene slovenske šole šele leta 1945. Spočetka so jih italijanski prenapetosti poskušali uničiti z grožnjami, češ da absolventi teh šol ne bodo dobili služb. Pa naši rojaki so tudi to gonjo prestali in kaj je iz vsega tega prišlo, priča najbolje oglasna deska v rojanski šoli, o kateri govori pričujoči sestavek.

Na rojanski strokovni šoli visi na hodniku oglasna deska kot pač na vseh šolah. Pogosto se ustavim pred njo, ker me preseneča tole:

Skrbni ravnatelj te šole razobeša dan za dnem, teden za tednom obvestila, da išče kako podjetje zdaj mizarskega vajenca, zdaj mehanika, šiviljo, kovača, prodajalko, tiskarja, mesarja... Vedno nova povpraševanja, vedno nove ponudbe. Opazil sem oglase že sredi šolskega leta, proti koncu šolskega pouka pa vedno več.

Vprašam, kako to. In ravnatelj pojasni, da so se mnogi učenci te šole pokazali kot zelo dobri in pošteni, strokovno zelo sposobni delavci. Dober glas pa seže v deveto vas, pravi slovenski pregovor. Tako so zvedela mnoga podjetja za slovensko rojansko šolo in si žele delavcev iz nje. Obračajo se na ravnateljstvo, da bi jim posredovali. Med temi podjetji so nekatera zelo ugledna in si marsikdo želi biti zaposlen v njih.

Če kdo pravi, da ne more dati otroke v slovensko šolo, ker ne bo dobil dela, je to samo izgovor. Pošten in dober fant in deklica bosta našla vedno zaposlitev. Če bosta znala oba jezika, kakor to znajo slovenski učenci, je to zanje le prednost pred drugimi.

naparte si je to samolastno postopanje lahko dovolil, saj je postal v enem pičlem letu najznamenitejši vojskovodja vse Evrope in glavna opora republike. Pariški direktorij se je sicer začel že bati njegove popularnosti in mu je hotel parkrat dodeliti nekake »pomočnike«, ki bi ga pa v resnici seveda le nadzorovali, toda on je vselej rajši ponudil svojo demisijo in direktorij je moral vedno odnehati. Armada in vsa Francija sta ga naravnost oboževali, zlasti še, ker sta doživljala Jourdan in Moreau v južni Nemčiji skoro same neuspehe. Bonaparte je vodil zato čisto svojo politiko in je urejeval zavzete pokrajine le po svoji lastni volji. Vojnemu ministru ni pošiljal nobenih poročil in na njegova pisma sploh ni odgovarjal, a navodila, ki jih je dobival iz Pariza, je metal v koš. On tedaj sicer še ni bil diktator Francije, pač pa že diktator Italije. Tudi ob priliki mirovnih razgovorov v Leobnu mu je poslal direktorij posebnega lastnega zaupnika, toda Bonaparte ga je kratko in malo odslovil in je določil mirovne pogoje po svoji lastni uvidevnosti.

V Leobnu so se dne 18. IV. 1797. sporazumeli le glede osnovnih načel miru, a glede podrobnosti so se vršila potem še nadaljnja mučna pogajanja v Vidmu (Udine), kjer jih je za Avstrijo tudi tokrat vodil Cobenzl. Zaradi hudih kriz, ki so bile pretresale tedanji pariški režim in iz njih izvirajočih avstrijskih upanj, da dosežejo čim več, so se vlekla pogajanja prav do jeseni, tako da je bil dokončni mir podpisan šele dne 17. X. 1797. v gradu Passariano pri Vidmu, kjer je Bonaparte tedaj bival, a na zunaj nosi ta mir ime po vasi Campoformio pri Vidmu, ker je bilo prvotno določeno, da se izvrši podpis tu.

(Dalje prihodnjič)

FRAN ERJAVEC, Pariz:

211

KOROŠKI SLOVENC

III. del.

Velika večina prebivalstva se je zato vendarle globoko oddahnila, ko je bil končno sklenjen mir in so začeli Francozi dne 9. V. zapuščati deželo, a nekateri so jim pa vkljub temu tudi klicali: Na skorajšnje svideenje! V sredo, dne 24. V. zjutraj je odšel poslednji Francoz iz Celovca (Bonaparte sam se je z Masseno vračal preko Spodnje Štajerske in Ljubljane) in še tisto do poldne so v korakale v Celovec zopet avstrijske čete. Zvečer se je vršila svečana razsvetljava v slavnostno razporeženem mestu in hvaležno prebivalstvo je prirejalo tudi požrtvovalnemu Enzenbergu navdušene ovacije. V naslednjih dneh so se vračali potem še begunci in dne 1. VI. 1797. so začele zopet redno poslovati tudi stare deželne in državne oblasti. V naslednjih tednih so se pa premikale skozi Koroško na Beljak in Kanalsko dolino proti Italiji še velike množice vojaštva zasedat na novo pridobljeno Benečijo. Te so bile zaradi svoje nediscipliniranosti za prebivalstvo morda še večja nadloga kot poprej Francozi.

Tako se je izvršila in končala prva francoska okupacija Koroške.

V.

KONEC FRANCOŠKE REVOLUCIJE IN VZPON NAPOLEONA BONAPARTEJA

Medtem ko je Napoleon Bonaparte zmagoval po Italiji in prodril skoro pred vrata Dunaja, je pa preživ-

ljala Francija doma še nadalje najhujše politične in gospodarske krize. Jeseni l. 1795. izvoljenemu petčlanskemu »direktoriju«, kateremu je bilo poverjeno vodstvo vse izvršilne oblasti, je sicer uspelo, da je sklenil celó zvezo s Španijo, a novi ruski car Pavel, je stal popolnoma pod vplivom Prusije, kar vse je spravilo Anglijo v jako kočljiv položaj in je zato iskala tudi ona miru s Francijo. Toda na drugi strani sta doživeli l. 1796. obe francoski armadi v južni Nemčiji že omenjene poraze, zato je Thugut odklonil pridružiti se angleškimi mirovnim poskusom. To je zopet opogumilo tudi Angleže, ki so stavili Francozom nesprejemljive mirovne zahteve in razgovori so se razbili. Pozimi l. 1796-97 se je klavrnio izjalovil francoski poskus izkrcanja v Angliji in Angleži so potolkli tudi špansko mornarico. Vse to je spravilo pariški direktorij v nove stiske in njegovo edino upanje je ostal še zmagoviti Bonaparte.

Spomladi l. 1797. se je pa francoski položaj iznova nekoliko popravil. Bonaparte je popolnoma uklonil gornjo Italijo in iz dela te najprej osnoval od njega odvisno »Cispadansko republiko«, ki jo je pozneje še močno razširil v »Cisalpinsko republiko« s sedežem v Milanu, a v južni Nemčiji sta mogli obe francoski armadi vnovič uspeli z močnim sunkom proti zapadu, ker so bili Avstrijci prisiljeni poslati od tod velik del svojih čet na italijansko bojišče proti Bonaparteju.

Iz razlogov, navedenih v prejšnjem poglavju, je pa Bonaparte skušal doseči čimprej tudi mir z Avstrijo. Postavil jo je na svojo pest, brez sporazuma s Parizom, pred izbiro, da dobi beneško Istro, Dalmacijo in velik del gornje Italije, a brez Benetk, ako odstopi Belgijo in Lombardijo, ali pa samo Benečijo do Tilmenta, ako odstopi le Porenje in Belgijo ter obdrži Lombardijo. Bo-

P * I * S * A * N * O * B * R * A * N * J * E

FR. MILČINSKI:

Sanje

(Nadaljevanje in konec)

V teh preudarkih se mi je pa pričeval krčiti dežnik v roki. Polagoma in vidno je ginil in — ostala je le še iztegnjena prazna roka. Na! Spričo tega jasnega dokaza sem bil sedajle prepričan, da sem zburjen. Pa se mi je takoj dalje sanjalo, kako je naju, mene in ženo, na gozdni poti došel voz in sva se peljala domov; bil sem v galošah in sram me je bilo pred voznikom, da so raztrgane.

Torej prosim: sanjal sem, da se mi sanja, da sanjam! Neverjetno! Toda resnično! Ali imam tri duše? Jaz nič ne rečem! Nemo-goče ni nič pod božjim nebom, zakaj moderna tehnika in veda in sploh kultura stoji, smelo trdim, na izrednem vrhuncu.

Četrte sanje. Pogosto se mi sanjajo dovtipi. Imenitni! In strahovito muko mi vsakokrat že v sanjah napravlja skrb, da bi jih do jutra ne pozabil. Svet bo zija, si pravim, ko jih sliši. Pride jutro, hvala Bogu: spominjam se dovtipa. Ali kaj, ko je imenitni dovtip iz sanj pri belem dnevu tako mršav in reven, da bi mu krajcar podaril, če bi ga srečal na cesti! Nemara pa prav v tem nasprotju tiči posebna dragocenost te vrste sanj. Kdo ve!

Sanjal se mi je n. pr. dovtip, tako je bil izboren, da se mu je celo gospod Žavbelj smejal, ravnatelj prvega narodnega zavoda za pogrebe na obroke; kar nanosnik mu je odletel z nosa — namreč v sanjah. Zjutraj pa...

Žena pravi, naj ustavim pero in neham pisati.

Kako? — Zakaj?

Smelo trdim, da jih imam še celo skladnico na razpolago, dobro asortirano, sanj vsake vrste, po vsaki ceni, za vsak okus.

„Zato,“ pravi žena, „ker tvoje sanje niso piškavega oreha vredne. Čudne so pač, be-daste pa tudi. Nimajo ne glave ne nog. Kdo jih bo kupil! Te sanje ti ne prineso galoš! — Kakega imam moža! Ali nič ne bereš? Vzemi, te prosim, le Trudne rože v roke, v vsakem poglavju so sanje, beri jih: po tri, štiri strani so dolge, imajo svoj lep začetek in pameten konec, smisel in jedro in sploh literarno vrednost. Tvoje sanje pa...“

„Moje sanje, moje sanje — kakršne so, takšne so! Sanj si ne morem naročiti, kakor se naročajo kislja jetra v gostilni.“

„Zakaj pa imajo drugi lepe in pametne sanje, sanje, vredne časti in denarja, kaj? Cankar in Meško in vsi!“

„Kaj vem, zakaj! Jaz nisem kriv!“

„Mar sem jaz kriva?“

„Mogoče! Sanje, pravijo, da prihajajo od

želodca. Bog ve, kake imenitne dobrote večerjajo Cankar in Meško in vsi, potem se jim lahko kaj boljšega sanja. Če bi jih pa pitali z močnikom, kakor ti mene, pa tudi ne bi sanjali cekinov. Vidiš, tako je!“

„O ti grdoba,“ je vzkliknila žena. „Enkrat samkrat je bil močnik, kar sva poročena...“

Bežal sem in ne vem, kaj je še povedala. Na cesti sem srečal Zorana, tistega, ki je napisal Trudne rože.

„Servus!“ sem rekel. „Ali imaš kaj časa?“

„Servus!“ je odgovoril. „Ali imaš kaj denarja? Čas je denar, jaz imam čas, ti imaš denar, idiva na liter vina, plačava vsak pol-jaz dam čas, ti denar.“

Tako se je zgodilo in pri tej priliki sem

Hernryk Sienkiewicz:

S L O V O

Hernryk Sienkiewicz je znamenit poljski pisatelj, ki je znan predvsem po svojih zgodovinskih romanah iz poljske zgodovine (Mali vitez, Z ognjem in mečem) ter prvih časov krščanstva (Quo vadis). Rodil se je leta 1846, umrl leta 1916. Leta 1902 je prejel Nobelovo nagrado, najvišje odlikovanje za vsakega pisatelja. Spisal je pa tudi več povesti iz kmečkega življenja, med katerimi je tudi „Zmagovalec Bartek“. Iz slednje je povzet pričujoči odlomek.

Bartek je bil doma iz sela Pognebin. V poznanski vojvodini je mnogo vasi s tem imenom in ne manjka jih tudi v drugih pokrajinah nekdanje republike. Bil je posestnik; imel je ne samo nekaj zemlje, bajto, par krav, ampak tudi enega lisastega konja in ženo, Magdo.

Ko je Bog poslal vojno, se je Bartek zelo razžalostil. Prišel je poziv, da je treba k vojakom, pustiti bajto, zemljo in prepu-stiti vse v skrb ženski. Ljudje v Pognebinu so bili na splošno zelo revni. Bartek je pozimi delal v tovarni, da se je tako pretočkel. Toda kaj sedaj? Kdo ve, kdaj bo končala ta vojna s Francozi?

Ko je Magda prečitala poziv k vojakom, je začela tarnati:

»Naj takoj poginejo, oslepijo naj... Čeprav si neumen, se mi smiliš. S Francozi ne bo šlo tako gladko: glavo ti bodo odsekali, prav zares.«

Bartek je vedel, da ima žena prav. Bal se je Francozov kot peklenskega ognja, a vendar so se mu tudi smilili. Kaj neki so mu prizadejali Francozi? In zakaj bi naj šel tja daleč, v to čudno, strašno tujo deželo, kjer ni žive duše, ki bi bila dobra z njim? Življenje v Pognebinu res ni bilo

ga natančno izpovedal, kako in kaj je z literarnimi sanjami.

„Beži no, pastirček betlehemski!“ je rekel Zoran. „Se v sanjah se mi ne sanja, da bi take sanje sanjal, kakršne pišem. Sanje pišem take, da se prilegajo povesti in da mi naredijo poglavje ravno prav dolgo. Saj moj založnik se jezi; pravi, da moji romani niso romani, ampak sanjske bukve; in da mi sanj ne bo več honoriral — ta guncet! Naj le poskusil Imam že toliko predujma, da mora biti vesel, če sploh kaj dobi izpod mojih parkljev. Tako je! — Veš, z resničnimi sanjami ni nič. Edine sanje, ki so bile kaj vredne, sem imel lansko leto. Sanjalo se mi je, da sem na sv. Jožefa praznik, ki je moj rojstni dan, stal pred glavno pošto in sem videl tri dimnikarje, ki so se sredi ceste pretepal med sabo.“

„No? In?“

„Stavil sem in zadel ambo: štiri krone 70 krajcarjev. Vse druge sanje pa so bile od muh.“

bogzna kaj, to si je že večkrat mislil. Toda sedaj, ko so mu zapovedali, da mora vstran, je spoznal, da je življenje tu lepše kot kjerkoli drugje na svetu. Toda ni nobene pomoči: usoda pač tako hoče in treba je iti na pot. Bartek je objel ženo in desetletnega sinčka Franeka, nato je pljunil po tleh, se pokrižal in odšel iz bajte. Magda je šla za njim. Poslovala sta se brez posebne neznosti. Žena in fantič sta ihtela, on pa je ponavljal: »Dajta no mir, no...« in tako so se vsi trije znašli na cesti. Šele takrat so opazili, da se podobni prizori odigravajo po vsej vasi Pognebin. Vsi ljudje so bili na planem in na cesti je mrgolelo vpkolicancev, ki so bili namenjeni na železniško postajo. Spremljale so jih žene, otroci in psi. Stopali so s topostjo v srcu. Mlajši so imeli pipo v ustih. Nekateri so, saj nekdo mora začeti, že bili pijani in prepevali s hripavimi glasovi.

Ta pisana množica iz katere so se tu pa tam zabliskali bajoneti orožnikov, se je med kletom in klici gibala ob živi meji proti izhodu na koncu vasi. Žene so svoje bojovnike držale okrog vratu in tožeče jokale. Neka starka je kazala svoj edini, rumeni zob in s pestjo grozila nekemu v praznino. Druga je tarnala: Naj jih Bog kaznuje za te solze... — Od tu in tam so prihajali klici: Franek, Kasek, Jusek, Bog vas varuj! — Psi so zavijali, zvon v cerkvi je donel. Župnik je molil molitve za umirajoče, saj se jih bo od teh, ki sedaj odhajajo na kolodvor, le malo vrnilo. Vojska si jih vzame vse, a vrne jih le malo. Plugi bodo rjavili na poljih, kajti vas Pognebin je napovedala vojska Franciji: Pognebin se ni

mogel sprijazniti z vedno bolj rastočo močjo Napoleona III., vzel si je tudi k srcu vprašanje, kdo bo naslednik na španskem prestolu. Glas zvona je spremljal množico, ki je že pustila za seboj živo mejo. Pred križem ob poti se je vsak odkril.

Zlatorumenkast prah se je dvigal s ceste, kajti vreme je bilo suho in lepo. Na obeh straneh se je pripogibalo sadno drevje pod težo plodov, na jasnem nebu ni bilo oblaka.

Železniška postaja! Še večja množica, kajti tam so bili že vpkolicanci iz Gornjega in Spodnjega Krwyzde, iz Wywlasznicea, Niedola, Mizerowa. Prerivanje, gneča, vpitje, zmeda. Zidovi postaje so bili prek in prek prepleteni z razglasi na vojno »v imenu Boga in domovine«, na brambo ogrožene meje domovine, za verstvo žena, otrok, zemlje in domov. Kazno je, da so si Francozi strašno na piko vzeli prav Pognebin, Zgornjo in spodnjo Krwyzdo, Mizerow in Niedol, vsaj tako se zdi tistim, ki bero razglase na zidovih. Na postajo prihajajo vedno nove gruče. V čakalnici je dim tako gost, da manifestov sploh ni več moč videti in v hrupni zmešnjavi še lastnega glasu ne razpozna več. Vsi se prerivajo, kličejo eden drugega, vpijejo.

Na peronu zadoni nemško povelje, kratko, trdo, zapovedovalno.

Zvonec je zazvonil in nato pisk! Od daleč se zasliši puhanje lokomotive; prihaja vedno bliže, postaja vedno jasneje: glej, tako se približuje vojna.

Množica je vzvalovila. Vlak se je med tem ustavil na postaji in na vseh oknih so se pojavile vojaške čepice z rdečimi znaki činov, moške v uniformah: mravljišče vojakov. Na vagonih z nizko ploščadnjo čepijo temne, mrke dolge oblike topov, iz odprtih vagonov pa štrle gozdovi bajonetov. Videti je, da so vojakom dali povelje, da naj pojo, kajti ves vlak se trese od groma moških glasov: zdi se ti, kot da iz njih prihaja občutek moči in sile. Na peronu so se naborniki začeli postavljati v vrsto. Kdor more, še enkrat pomaha v slovo. Bartek krili z rokami kot da bi bile mlinske vetrnice in oči mu izstopajo.

»Magda, lepo te prosim, glej nase!«

»Ubog moj mož!«

»Nikdar več me ne boš videla. Mati božja naj te varuje. Glej nase in pazi na dom.« Žena se je jokaje prižela k njemu.

»Bog bodi vedno s teboj!«

Prišel je poslednji trenutek. Stokanje, jok in tožbe žensk so za nekaj časa prekri-li vse druge glasove:

Zbogom, zbogom...

Vojaki so že ločeni od neurejene množice, že so razporejeni v temne strnjene gmote, ki tvori četverkotnike, in se začnjo gibati v gotovostjo ter pravilnostjo stroja. Pride povelje: Vstopite! — in pravokotniki se razdele na sredini ter zač-

(Konec na 6. strani)

JULES VERNE:

48

Potovanje na Luna*)

Trije čevlji vode na površini 54 kvadratnih čevljev bi sicer res tehtali skoraj 11.500 funtov; toda sprostitev v Columbiadu napokičenih plinov bi po Barbicanovem mnenju to povečano težo zmogla; prej ko v sekundi bi sunek pogнал vso to vodo izstrelka in tako bi v hipu imel zopet svojo normalno težo.

Takole si je torej predsednik »Topniškega kluba« zamislil rešitev tega težkega vprašanja odbojne sile. Inženirji tvrde Breadwill so kajpada naročilo prav dobro razumeli in sijajno izvršili. Ko bi po ublaženem prvem sunku voda iztekla, bi se potniki z lahkoto iznebili strtih pregrad in odstranili gibljivo ploščo, na kateri bi stali v trenutku odleta.

Gornje stene izstrelka so obdali z debelo usnjeno prevleko, pritrjeno na zavojje iz najboljšega jekla, ki so bili prožni kot vzmeti v uri. Nihče ne bi niti slutil, da so skrite pod prevleko odvodne cevi.

Tako so torej vse najskrbneje uredili, da bi ublažili prvi sunek in Michel Ardan je izjavil, da bi morali biti presneto kilavi, da bi jih zmečkalo.

Izstrelak je bil na zunanji strani 9 čevljev širok in 12 visok. Da ne bi preseglji določene teže, so stene nekoliko stanjšali in

okrepili spodnji del, da bi mogel zdržati pritisk plinov, ki bi jih razvil goreči strelni bombaž. Sicer pa je dno tudi pri stožčastih granatah in šrapnelih vedno nekoliko debelejšo.

V ta kovinski stolp si lahko zlezal skozi ozko odprtino, ki je bila napravljena v steni stožca. Bila je podobna tistim »človeškim luknjam« pri parnih kotlih. Neprodušno jo je zapirala aluminijasta plošča, ki je bila od znotraj pritrjena z močnimi vijaki na pritisk. Potniki bi torej lahko zapustili svojo letečo ječo, kakor hitro bi dospeli na luno.

Toda samo letenje jim ni bilo dovolj, spetoma so hoteli tudi kaj videti. Nič lažjega ko to. Pod prevleko so vdelali štiri okenca z zelo debelim steklom za leče, dve v srednjem oklepu, tretje spodaj na koncu in četrto v stožcu pri vrhu. Potniki bodo lahko tako med poletom opazovali zemljo, ki so jo zapustili, hkrati pa tudi luno, ki se ji bodo bližali, in z zvezdami posuto vsemirje. Pred sunki ob odletu so te odprtine zavarovali s tesno se prilegajočimi ploščami, ki bi jih lahko odstranili navzven tako, da bi odvijali vijakovo matico odznotraj. S tem so dosegli, da zrak ne bi mogel uhajati iz izstrelka, hkrati bi pa mogli mirno opazovati.

Vse mehanizme v izstrelku so tako čudovito uredili, da so z njimi prav lahko upravljali. Inženirji pa se niso pokazali nič manj spretni, ko so morali opremiti vozi-

lo v njegovi notranjosti.

Posodo za vodo in živež, ki bi ga trije potniki potrebovali, so čvrsto pritrdili. Tudi na ogenj in razsvetljavo niso pozabili. To bi jim dajal plin, ki so ga z večatmosferskim pritiskom shranili v posebni posodi. Zavrteli bi pipo in plin bi jim svetil šest dni ter ogreval udobno vozilo.

Kot vidimo, jim ni manjkalo nič bistvene, kar bi potrebovali za življenje, še celo za udobno življenje. Nasprotno. Ker je Michel Ardan imel v sebi močan čut za umetnost, je skušal z umetninami spo-jiti prijetno s koristnim; če bi bilo v izstrelku dovolj prostora, bi napravil iz nje-gave pravi umetnostni salon. Vendar bi se motil, kdor bi mislil, da so bili trije potniki na tesnem s prostorom v tem kovinskem stolpu. Njegova površina je merila približno 54 kvadratnih čevljev, višina pa 10 čevljev. V takem prostoru so se potniki precej prosto gibali. Tako dobro se ne bi počutili niti v najudobnejšem vagonu Združenih držav.

Ko so rešili vprašanje živeža in razsvetljave, so morali misliti na vprašanje zraka. Bilo je jasno, da bi zrak v izstrelku potnikom komaj zadoščal za štiri dni; kajti vsak človek porabi na uro približno toliko kisika, kolikor ga je v 100 litrih zraka. Barbican, njegova dva tovariša in dva psa, ki jih je nameraval vzeti s seboj, bi v 24 urah porabili 2400 litrov kisika ali izračunano v teži okrog 3 kilograme in pol.

Zato bi bilo treba v izstrelku menjati zrak. Kako? Zelo preprosto, kakor sta to delala gg. Reiset in Regnaut. O tem je Michel Ardan govoril že med razpravo na mitingu.

Vemo, da zrak vsebuje v glavnem 21 delov kisika in 79 delov dušika. Kaj pa se dogaja med dihanjem? Nekaj preprostega. Človek vsrkava iz zraka kisik, ki ima izvrstno lastnost, da ohranja življenje, in izloča neizrabljeni kisik. Izdihnjeni zrak je izgubil do pet odstotkov svojega kisika, zato pa vsebuje približno enako količino ogljikovega dvokisa, ki je končni proizvod izgoravanja krvnih delcev z vdihanim kisikom. V zaprtem prostoru se torej v določenem času ves kisik v zraku zamenja z ogljikovim dvokisom, ki je v bistvu smrtonevaren plin.

Poglavitno vprašanje je bilo tole: ker ostane dušik nedotaknjen, l. kako dobiti nazaj vsrkani kisik, 2. kako uničiti izdihani ogljikov dvokis. To prav lahko dosežemo s kalijevim kloratom in kalijevim hidroksidom.

Kalijev klorat je sol v obliki belih zrn; če ga segrevamo do temperature nad 400 stopinj, se spremeni v kalijev klorid; kisik, ki ga vsebuje, se pri tem popolnoma sprosti. Tako dobimo iz 18 kilogramov kalijevega klorata 7 kilogramov kisika, se pravi količino, ki bi bila potrebna našim potnikom za 48 ur. S tem bi lahko pridobili kisik.

SMIHEL PRI PLIBERKU

»Lovski tat« pri nas

Da ne boste mislili, da smo v Šmihelu zaspali, se danes na kratko oglašamo. Naše prosvetno delovanje kajpak še vedno lepo napreduje, kljub temu da imamo mnogo opravka na polju. Pa tudi sedanja gonja proti vsemu, kar je slovenskega, nas ni plašila.

V nedeljo dne 5. 10. 1958 je Kat. prosv. društvo uprizorilo igro »Lovski tat«. Udeležba ljudi na predstavi je bila zelo dobra, kljub temu da je bila v sosednji gostilni isti čas filmska predstava. Prav to je znamenje, da ima naše ljudstvo raje domače slovenske kulturne prireditve.

V začetku je predstavnik društva otvoril prireditev in s tem tudi našo novo prosvetno sezono. Najprej se je s spoštljivimi besedami spomnil pokojnega gospoda župnika Piceja, ki nam bodi s svojim požrtvovalnim delom vsem za zgled. Pokojni gospod župnik je bil prosvetni delavec z dušo in telesom, kot jih imamo danes malo. Nato so pevci pod vodstvom g. Sadjaka zapeli nekaj lepih pesmi; pričela se je igra. Napetost in zanimanje gledalcev sta rastle od prizora do prizora. Vsi igralci so svoje vloge dobro opravili in so zato tudi želi zaslužen pohvalo. Prav posebno pohvalo zasluži Cilka — Marica Kušej, prav tako pa tudi orožnik — Eric Jernej in Osat — Mačkov Fridl. Našega požrtvovalnega režiserja seveda tudi ne smemo pozabiti. Predstava je precej dolgo trajala, vendar so ji vsi z zanimanjem sledili do konca in marsikatero oko je bilo rošno.

Prepričani smo, da bomo v Šmihelu imeli v tej sezoni še več podobnih prireditev. Naj vsak vidi, da smo na Koroškem še Slovenci in ne samo tisti posili-nemci, ki pa še nemško niti ne znajo.

GLOBASNICA

Vasi Globasnica, Mala ves, Šteben in Strpna ves so dobile predvsem po prizadevanju svoječasne globaškega župana Krajgerja in poslanca koroških Slovencev v dunajskem parlamentu Franca Grafenauerja že pred prvo svetovno vojno vodovod, ki ga v celi Podjuni ni bilo enakega in za katerega so jih upravniško zavidale in vse sosedne občine. Zadnja leta pa je pričelo v nekaterih vodovodu priključenih hišah — ne samo, ker so medtem vasi narasle za dobrih 50 hiš, ampak zato, ker so začele cevi na nekaterih mestih točiti — primanjkovati vode. Potreba po popravilu vodovoda je postajala od dne do dne nujnejša. Kakor smo izvedeli, se je pred kratkim baval vodovodni odbor pod predsedstvom župana Roberta Erschena s to zadevo ter sklenil, da se vodovod še letos popravi. Ba je so se vsa tozadevna dela že poverila trdki Visotschnig v Pliberku, ki je stavila najugodnejšo ponudbo, medtem ko je prvotni vodovod položila firma Wagner.

ŠKOCIJAN

V poletnem času včasih nepričakovano prihrumi vihar in v naglici očisti prašne ceste in odnese nesnago, tako se zdi, je napravila prihajajoča jesen. Prepodila je nenavadno hitro letovištarje, ki so v par dneh izginili. Hoteli, restavracije samujejo sedaj, vile in druge stanovanjske hišice pa so zaklenjene, po dveh mesecih življenja in so vrvenja in čakajo mirno na novo dobo. Letos je prevladovala nemška marka. Razlog je očividno: močna valuta.

Za prihodnje leto je na vidiku več novih stavb, posebno vil. Nekatero so že do delane v surovem, druge pa so skoro dokončane. Dvorštevka čaka velik moderen sanatorij, last hotela »Obir«. Tudi g. Kumer, pd. »Čuk« se je naveličal samote na polju ter je začel zidati ob jezeru lep, nov, velik hotel. Prav v središču Škocijana pa lepo, prostorno dvorano s hladilnimi napravami. Tako bo ta stavba služila ne samo gospodarskemu, ampak tudi kulturnemu namenu. Pri tem gre največja zasluga neumornemu g. župniku Kogleku, ki je s svojo spretnostjo privedel delo tako daleč. Mi smo mu prav hvaležni. To bo trajen spomin na njega. Prihodnje leto se bo delo nadaljevalo.

Veliki praznik 10. oktober smo obhajali na polju, večinoma pri pospravljanju repice. Ta dan je posebno prikupljiv za otroke, ker je pouka prosti dan. Drugače pa je bilo v sosednji fari in vasi na Kamnu, kjer so strumno korakali stari in mladi po glavni cesti. Živela svoboda! Ti dnevi so znani tudi, ker se je vršil protest staršev ali otrok, ne vem, kako bi se pravilneje izrazil, proti učenju »tujega« jezika, ali

Pri nas na Koroškem

bolje: domačega materinskega jezika. Peščica preostalih nacistov, ki še vedno živi v utopiji tisočletnega rajha, je hodila od hiše do hiše, nadlegovala, strašila in celo pretila. Trdila je, da Führer še živi pod skritim imenom. Kje se nahaja, pa iz previdnosti niso hoteli povedati. Verjetno živi nekje na luni. Tam čaka, da ga bo drugi ameriški »Pionir«, satelit pripeljal na Koroško. V Združeni Evropi bo on vladal in uradni jezik bo nemški. Lepe otroške pripovedke!

Ne samo z izbornim petjem, tudi z izbranim kvintetom zvonov nas razveseljuje naš izkušeni pevovodja g. Nužej. Dobro jih zna prijeti. Nastopajo posamezno eden za drugim, nato pa zadonijo skupno. Res lepo donijo, še lepše in mileje pa bodo doneli, ko bodo docela plačani. Največji zvon je zvon narodnih junakov ali herojev.

MEDGORJE

(Sami se izdajajo!)

Sobotna »Volkszeitung« prinaša na strani 15, števil. 239. sporočilo iz Medgorja (Mieger), da se je v tamkajšnji šoli od 99 otrok, ki obiskujejo šolo, objavilo celih 86 odst. od slovenskega »prisilnega pouka«. 86 odst. od vseh medgorskih staršev se je po vesti tega časopisa baje popolnoma svobodno (unbeeinflusst) odločilo za nemški učni jezik(!). Poročilo pa takole konča: »Ta dogodek je zato zanimiv, ker govorijo skoraj v vseh medgorskih družinah stari in častitljivi vindišarski jezik. (»Das uralte ehrwürdige Windische«).

Pa vprašamo doktorja in profesorja Einspielerja, ki je iz Gur doma in velja za posebnega strokovnjaka »vindišarskega jezika« in je svoje znanje izpopolnjeval tudi v Ljubljani, ali ni ta »uralte ehrwürdige Windische« tisti jezik, katerega sta škof Slomšek, njegov soimenjak dr. Andrej Einspieler poveljevala kot slovenski materinski jezik koroških Slovencev.

Zares nadvse zanimivo je dejstvo: v Medgorjah govorijo v skoro vseh družinah v stari in častitljivi materinski slovensko-koroški govorici, ki je ena izmed številnih slovenskih narečij (dialektov) in od pouka tega materinskega jezika se je objavilo celih 86 odstotkov! Če bi bili Medgorci to storili zares popolnoma svobodno, bi to bila za nje nedoumljiva sramota, ker bi tako zatajili svoj materni jezik; mi pa vemo, da se je to zgodilo pod silnim moralnim pritiskom in grožnjami, tako v Medgorjah kakor tudi drugod, kjer govore po družinah »das uralte ehrwürdige Windische« — to je, da po slovenje marnjajo, a so nacisti samo z nasiljem dosegli podobno visoke procenote odjav od slovenskega pouka.

KAPLA OB DRAVI

Na Koroškem hočejo veljati za »heimat-treu« tisti, ki že desetletja sejejo sovraštvo med mirno in delavno ljudstvo južne Koroške. Pri tem pa so čisto pozabili, da so bili prav oni tisti, ki so pomagali razbiti avstrijsko državo leta 1938 in priklkali Hitlerja z njegovim krutim nacističnim režimom v Avstrijo. Čeprav so bili hudo ponižani po drugi vojni, se že par let sem zopet oglašajo s staro silovitostjo ter tako ponovno strahujejo prebivalstvo južne Koroške. Vsa poročila z mešanega ozemlja to potrjujejo. Zlasti ob zadnji gonji proti dvojezični šoli so se še prav posebno pokazali v svoji pravi naravi. Tako poročajo iz Kaple na Dravi, da so znani nacistični prvaki v septembru kar dvakrat sklicali »Eltern-versammlung«, kjer so govorili o strašnih krivicah, ki jih morajo nemški in »vindišarski« otroci prenašati v šoli, kjer se je slovenska beseda v resnici slisala le v nekaj tedenskih urah. Udeležba je bila zelo slaba! S tem so starši dokazali, da želijo, da se njihovi otroci učijo matere slovenske besede.

Medtem je prišel krivični Wedenigov odklop. Zopet so se zbrali najbolj zagrizeni sovražniki slovenske besede in se sporazumeli, kako bodo iz kapelske šole pregnali slovenski pouk. Med drugimi so poslali od hiše do hiše žandarja Lassa, ki je nastavljen v Borovljah. Ta je po družinah silil starše, da podpišejo odjavni list. Pri tem

mu je pomagal tudi neki kmet iz vasi. Je to znani Hitlerjev pobornik, ki je iz ljubezni do Führerja zapustil svoj dom v Kanalski dolini in sedaj tukaj nadleguje domačine. Radi ljubega miru in strahu so nato mnogi klonili in svoje otroke od pouka materinskega jezika odjavili.

RADIŠE

Zadnje nedeljo so nas povabili naši pevci na svoj prvi jesenski nastop. Veseli smo bili te pevke prireditve. V 20 umetnih in narodnih pesmih so nam nudili res lepe in duševnega užitka polne ure.

Ves spored je bil posvečen naši materni govorici. Povezovalne besede, govor in recitacije, vse je bilo dobro podano in dovršeno, da bi v nas utrdilo zvestobo in ljubezen, danes zopet ogrožene domače govore.

Duri gospodinjskih šol se odpirajo

Dekleta, to bo zaklad za življenje!

Starši in dekleta! Samo še kratek čas do začetka pouka v gospodinjskih šolah v št. Jakobu in v št. Rupertu, ki nudita najboljšo pripravo za naše bodoče žene in matere.

Še je nekaj prostih mest na obeh šolah, zato pohitite s prijavitvami!

Prijave pošljite po pošti ali se zglasite osebno. Dekleta naj pridejo v zavod v ponedeljek 3. novembra.

Če želite kaka pojasnila, pišite ali pa se zglasite osebno pri vodstvu šole, ki vam je najbližje. Tam vam bodo radi in brezobvezno v vsem ustregli.

UPRAVA GOSP. SOLE ŠOL. SESTER

v št. Jakobu in v št. Rupertu

rice. Živa je bila slika mož v modrih srajcah in deklet v rožanskih nošah. V besedi, pesmi in noši smo videli svoje kulturno bogastvo na odru.

V drugem delu prireditve je nas posebno razveselil nastop pomlajenega moškega zbora. Čutil si v njem mlade glasove, ki bodo izpolnili neizogibne vrzeli, ki nastajajo s staranjem. Mladina, le tako naprej.

Hvaležni smo pevcem in pevkam za lepo popoldne, hvaležni zlasti našemu pevskemu mojstru Šimanu za njegov trud.

Obisk prireditve je bil zelo dober. Tudi več gostov od drugod nas je obiskalo.

MOKRIJE

V nedeljo, dne 19. oktobra, sta si v ljubki cerkvi v Mokrijah podala roke za življenjsko zvestobo Majdlnova Greti na Dvoru in Fidej Singerl, pd. Škrutl t l na Proboju. Poročne obrede je opravil šentviški župnik g. Kunstelj, poročna slavnost pa se je vršila pri Pirovcu. Mlademu paru želimo mnogo življenjske sreče in božjega blagoslova.

GORENČE

Že dalj časa se v listu nismo nič oglašali. Ker pa nam naenkrat naši največji protivniki, zastopniki režima od 1938 do 1945 hočejo zadržati vrv okoli vratu, se moramo vendar oglašati. Prve dni oktobra so hodili od hiše do hiše in na vso moč prigovarjali in pritiskali za odjavo od slovenskega pouka. Pri bajtarjih, in to so po večini v naši okolici in nimajo gozda, zato seve gozdarjeva beseda močno tehta in zaleže in ni čuda, da so ljudje pod takim gospodarskim pritiskom klonili. Podobno vlogo so pri nas igrali traktorji. Mali kmetič je pač navezan na pomoč močnejšega sosedu, ki mu s traktorjem zorje in pripelje in tudi »gospoduje«.

Imamo pa pri nas tudi pogumne žene in može, ki so odločno odklonili podpis, češ oni hočejo svojim otrokom dati to, kar so sami od svojih staršev prejeli in podedovali. Te pa je celo predstavnik oblasti iz Rude prijemal, da agitirajo proti pobiranju podpisov za odjavo od pouka slovensčine. To je bila torej celo uradna pomoč gospodarskemu pritisku.

Podobno kakor v Gorenčah so postopali tudi na Rudi. Tam so celo opolnoči kli-

je župnik moral odti. Prav gotovo pa tisti bajtar s svojim malenkostnim premoženjem ni mogel izvajati nikakega pritiska. Če je sedaj rezultat »pobiranja« podpisov povsem drugačen, je to le zaradi pritiska.

Gorenčani.

OVČJA VAS V KANALSKI DOLINI

(Težka nesreča pri gradnji vzpenjače na Višarje)

Minuli torek so iz Ovčje vasi vlekli težko jekleno vrv po opornikih za novo vzpenjačo, ki bi vezala našo vas z znamenito romarsko potjo na Sv. Višarjah. Kakih trideset metrov pod vrhom pa se je vlačilna žica, ki je vlekla navzgor glavno, mnogo debelejšo jekleno vrv (5 cm v premeru), utrgala. Težka jeklena vrv, ki bi naj nosila vozičke vzpenjače, je bliskovito šinila nazaj v dolino. Pri tem je poškodovala več nosilcev, številna bližnja drevesa ob trasi ter odrezala roko pri gradnji zaposlenemu delavcu, Mešnikovemu iz Zabnic. Pri nesreči je izgubil mnogo krvi in je v nevarnosti za življenje.

Pohvala

za požrtvovalno dejanje

Dne 29. 9. je namestnik predsednika višji finančni svetnik dr. Sweceny v poslopuj predsedstva delne finančne direkcije slovesno izročil nadrevidentu finančne straže Petru Wedamu, ki služi pri carinskem oddelku v Bajtišah, srebrno medaljo z rdečim trakom za zasluge za republiko Avstrijo, ki mu jo je s svojim sklepom z dne 6. 9. 1958 podelil zvezni predsednik zato, ker je rešil človeško življenje. Višji finančni svetnik dr. Sweceny je v kratkem nagovoru označil dejanje tega uradnika. Peter Wedam je izpostavil v nevarnost lastno življenje, da je v smrtni nevarnosti nahajajočega begunca iz Jugoslavije, ki je bil padel v prepad v pogorju Košute in pri tem zadobil težke telesne poškodbe, poiskal, spravil na varno ter mu s tem rešil življenje.

Ob isti priložnosti je višji finančni svetnik dr. Sweceny carinskemu višjemu kontrolorju Antonu Kucharju, predstojniku carinske straže v Celovcu in carinskemu višjemu kontrolorju Thomasu Gruberju, predstojniku carinskega urada na Ljubelju, izročil posebni dekret in denarno nagrado ob 25-letnici njunega službovanja.

Naše prireditve

ZELEZNA KAPLA

Katoliško prosvetno društvo Šmihel priredi v nedeljo, dne 26. oktobra ob 11. uri dopoldne v farni dvorani v Zelezni Kapli igro »LOVSKI TAT«.

K obilni udeležbi vabijo igralci.

GLOBASNICA

VABILO

Katoliško prosvetno društvo v Šmihelu priredi v nedeljo, dne 26. oktobra 1958 ob pol 8. uri zvečer igro

»LOVSKI TAT«

v Globasnici pri Šoštarju.

Vsi od blizu in daleč prisrčno vabljeni.

cali ljudi iz spanja, da bi podpisali (»Totaler Kriegseinsatz«).

Ko je bivši župnik Pipp odhajal iz Gorenč, je neki domačin pobiral podpise za prošnjo, da bi dobili novega duhovnika in pa tudi, da bi ostalo v cerkvi v jezikovnem pogledu vse pri starem. Dobil je 106 podpisov volilnih upravičencev. In kljub temu

Elektrarno na BOROVNICI dovršujejo

„Primojduš, je bilo treba večkrat reči, pa zavihati tudi rokave, da je delo šlo naprej,“ je mi nuli ponedeljek dejal dr. ing. Tschada na jezu nove elektrarne KELAG na Borovnici pri Hmeljšah, kjer se bo v ozki dolini Borovnice prihodnje dni začela nabirati voda za umetno jezero, ki bo merilo 40 hektarjev in bo gnalo ne „mlinske kamne tri,“ kot pravi narodna pesem, ampak bo oskrbovalo z električnim tokom tovarne, zasebne hiše in javna poslopja na Koroškem.

Deželna vlada in deželni zbor v Apačah

Vodstvo Koroške električne družbe (KELAG) je ob dovršitvi glavnih gradbenih del povabilo predstavnike oblasti, celotni koroški deželni zbor in zastopnike časopisja na ogled nove elektrarne na Borovnici, ki bo v nekaj tednih začela poskusno delovati z rednim obratovanjem pa nameravajo začeti z novim letom, če bo vse šlo prav, kot sta v uvodnih predavanjih poudarila ravnatelj KELAGA ing. Jeran in projektant univ. prof. Grengg iz Gradca, udeležencem te pestre skupine. Videli smo deželnega glavarja g. Ferdinanda Wedeniga, namestnika dežel. glavarja g. H. Ferlitscha, večje število deželnozborskih poslancev s predsednikom deželnega zbora Sereinigom na čelu.

Velik napredek gradnje

Za to politično, nazorno in poklicno pisano družbo so vzorno poskrbeli direktorji KELAG-a gg. ing. Jeran, ing. Matt in Pacheiner.

Kljub temu ni šlo brez nezgod. En zastopnik ljudstva in en dvorni svetnik sta čofnila v vodo. Bili sta pa to edini obratni nezgodi, odkar je zapel kramp pri Apačah...

Od spomladi, ko smo o delih na stavbiščih v Hmeljšah, Apačah in pri Dravi blizu Galicije obširno poročali, je bil dosežen res velik napredek. Vsa gradbena dela so potekla po načrtu in upati je, da bo graditeljem tudi v bodoče sreča mila, kajti v prihodnjih tednih bo veliki kompleks med Hmeljšami in Dravo moral prestati svojo najtežjo in dokončno preizkušnjo. Ko se bo ozka dolina pri Hmeljšah spremenila v jezero, se bo pokazalo, ali so inženirji vse prav izračunali, ali bo mogočni jez, ki raste pred očmi, vzdržal silni pritisk vodnih gmot, ki prihajajo izpod Obirja in Košute, ali so bili nad 4 kilometre dolgi podzemski rovi dobro speljani pod zahrbtnim hribovjem, ali so cevi, ki v 300 metrih višinske razlike dovajajo vodo na turbino z brzino pet metrov na sekundo, vzdržale veliko obremenitev.

V zadnjih desetletjih so ob naših rekah in potokih zrastle številne električne centrale in elektrika je postala glavni vir pogonske in razsvetljavne energije. Ako se tako pelješ mimo kake elektrarne, kjer je narava že s svojim zelenjem pokrila vse razen betonskih in železnih objektov, se ti zdi, da je tak jez s turbino, kjer voda na lopaticah svojo silo pretvarja v električno energijo več ali manj podoben mlinu ali žagi na vodi, samo da so pač mere nekoliko večje. Toda dan, ki smo ga prebili

v dolinici pod Obirjem in Košuto je vsakogar prepričal o nasprotnem. Moderna elektrarna je mnogo bolj kompliciran aparat kot najfinejša ura, kajti ona kroti mogočne naravne sile in jih pretvarja v koristno energijo. Prav zato je bila gradnja ena sama velika borba z naravo in njenimi skrivnostmi. Iz zagorelih lic z ostro vrezanimi potezami, ki so na stavbišču skupna vsem, od zadnjega delavca pa do najvišjega inženirja, vidiš, da so to ljudje, ki jim je borba vsakdanji kruh. Prav zato, ker naravo poznajo, jo znajo spoštovati in jo tudi ljubijo. Pri gradnji so morali lepi dolinici pri Hmeljšah zadati hude rane, o čem pričajo še sedaj globoki izkopi v pobočje gore, gole ploskve gruša in razrite zemlje.

Poleg so pa že na delu delavci, ki na razrite goličave polagajo preprogo zelene ruše, kot polaga zdravnik zdravilni obliž na odprto rano.

Na velikem jezu hrumijo stroji, avtomobili, bagerji, buldožerji rijejo zemljo ter jo navažajo na nasip.

Delo, ki bo koristilo vsej deželi

31 metrov visoki jez je sestavljen iz petih različnih plasti zemlje, kamenja gruša in gline. Srčiko tega jeza tvori več metrov široka plast gline v sredini, ki so jo valjarji zgnatli v trdno gmoto. Glina ne propušta vode in zato tvori neke vrste tesnilo (Dichtung) jeza. Material za jez so dobili v bližini, kar v strugi in iz pobočij hribov. Dipl. Ing. Orel, stavbni vodja za ta odsek, je šaljivo pripomnil, da je bilo večkrat delavcem težko dopovedati zakaj mora ena vrsta blata biti naložena na določenem mestu in ne drugje in zakaj je treba po drugo zvrst hoditi daleč v stran. Zanje je pač bilo blato blato. Ne pa za inženirje.

Stavbeni vodja za spodnji gradbeni odsek dipl. ing. Hofstätter je tudi mogel pokazati še dovršene objekte. Ob Dravi pri Galiciji že stoji poslopje za stroje in monterji so že pri nameščanju turbine ter generatorja. Dela so na tem odseku bila zategadelj posebno težka, ker je bilo treba

najprej zgraditi velikansko betonsko banjo štiri metre pod gladino Drave. V tej banji stoji celotna stavba. Tudi ostra zima je oteževala delo. Tehnične podatke strojev je obrazložil dipl. ing. Nedbal.

Ob zaključku je še prokurist dipl. ing. Voglhuber prikazal pomen nove centrale pri oskrbi koroške s cenanim električnim tokom. Poraba električne energije se veča iz leta v leto in gradnja električnih central po vsej Avstriji zaostaja za potrebami. Prav zato se je Kelag odločila, da se kolikor mogoče osamosvoji in pridobiva

potrebno energijo iz lastnih virov. Nova elektrarna bo povečala lastno proizvodnjo KELAG-a za 40%.

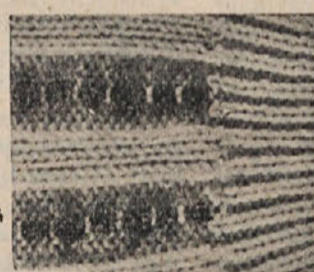
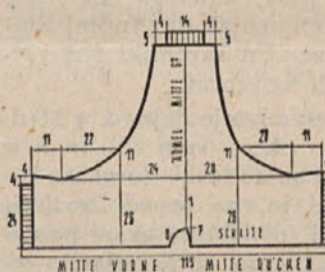
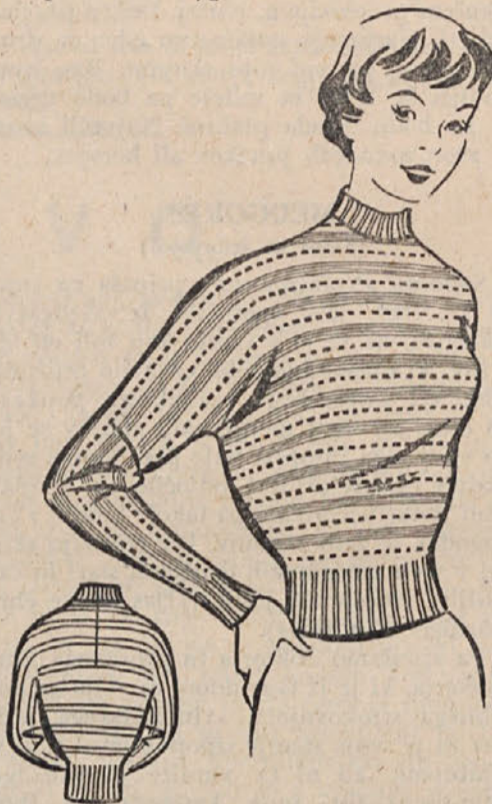
Gradbeni stroški za to centralo so znašali 100 milijonov šil. Toda kdor je bil mi nuli ponedeljek na Borovnici, se je prepričal, da je ta vsota bila dobro naložena in smotno uporabljena. Gradnja centrale pa je prinesla tudi mnogo denarja v deželico pod Obirjem in Košuto, kajti marsikdo, ki bi sicer moral iskati dela drugod, je našel zaposlitve na domačih tleh. In to delo bo šlo v dobrobit vse koroške dežele.

Našim gospodinjam

Za dolge večere

Bel kimono pulover.

Material: Geyer-Ideal-volna 40 dkg bele, 5 dkg rdeče ali 40 dkg modre, 5 dkg bele; dve pletilki št. 2½.

Verstrickt und Schenkt
Geyer-Wolle

5.000 erfahrene Kaufleute führen sie!

SLOVO

(Nadaljevanje s 4. strani)

nejo tvoriti vrste, ki gredo proti vagonom in v njih izginjajo. Daleč, lokomotiva piska in spuščta oblake dima, nekajkrat zapuha kot zmaj, spuščajoč curke vroče pare.

Jok žensk postaja krčevit. Nekatere si zakrivajo s predpasniki oči, druge prožijo roke proti vagonom in z javkajočimi glasovi, ki jih tu pa tam prekine jok, kličejo može, sinove.

»Zbogom, Bartek«, zavpije Magda s tal. »In ne sili tja, kamor te ne pošiljajo... Marija naj te... Zbogom... Moj Bog...«

»Glej na dom,« odgovarja Bartek. Vrsto vagonov je spreletelo, zaletavajo eden v drugega; nato pa se začno pomikati. »In vedi, da imaš ženo in otroka! Dobro se imej, v imenu Boga Očeta, Sina in Svetega Duha. Pazi nase!«

Vlak se je začel naglje premikati in s seboj je vzel bojevnik iz Pognebina, iz obojih Krwizd, iz Niedola in Miserova. Puha, piska, leti v daljavo. Na vsaki postaji znova samo čelade, topovi, konji, bajoneti in sulice ulancev.

Počasi se je napravil lep večer. Sonce se je vtapljalo v prostrani rdečkasti svetlobi na obzorju. Visoko na nebu so mirno plaval bel oblaki z rdečkastimi robovi.

Vlak je končno nehal zbirati ljudi in vagoni. Gugaje je tekel v večerni svetlobi, ki je bila rdeča kot morje krvi.

Stiskalnice za sadje (Obstpressen), kakor tudi stroje za drobljenje sadja (Obstreiber) v vseh velikostih, pa tudi vse kmetijsko gospodarske stroje vam nudi najceneje firma

JOHAN
LOMŠEK

St. Lipš, Tihoja, p. Dobriča ves

SLOVENSKE ODDAJE V RADIU

NEDELJA, 26. oktobra: 07.30—08.00 Duhovni nagovor. — S pesmijo in glasbo pozdravljamo in voščimo. — PONEDELJEK, 27. oktobra: 14.00—14.45 Poročila, objave, pregled sporeda. — Trdi orehi. — 18.40—18.55 Za ženo in družino. — TOREK, 28. oktobra: 14.00—14.30 Poročila, objave. — Zdravniški vedež: O zastrupljenju z gobami. — SREDA, 29. oktobra: 14.00—14.45 Poročila, objave. — Kar želite, zaigramo. — ČETRTEK, 30. oktobra: 14.00 do 14.30 Poročila, objave. — Gospodarska šola za vsakogar. — PETEK, 31. oktobra: 14.00—14.45 Poročila, objave. — Otroci, poslušajte! (Strina Mojca je pravila... Ponov.) — SOBOTA, 1. novembra: 7.30—08.00 K. Mauser: Na zadnjem pragu. — Zlati očenaš.

Klavirje, pohištvo
Franz Kreuzer's Wwe.
KLAGENFURT, Kardinalplatz 1
Vse proizvode JOKA-WERKE

STROKOVNA TRGOVINA
za DEŽNA OBLAČILA
Ballon-Popeline, loden-plašči za moške, dame in otroke v največji izbiri! Gumijasta oblačila. Vsakovrstna popravila izvršimo takoj.
VAL. TARMANN
KLAGENFURT, Völkermarkter Str. 16

Krzneni
plašči, jopiči, ogrinjala, in popravila

Vesely
KLAGENFURT
Obstplatz 1-2

Sončna očala - Sonnenbrillen
OPTIKER SEKERKA
KLAGENFURT, 10. OKTOBER-STR.

Vsa sadna drevesca — jabolčna do 20% cenejša kot drugod — vam dostavi domača drevnica ing. Marko Polzer, pd. Vazar, p. St. Veit i. Jauntal.

ZA JESEN
PLAŠČI
Oblacija in pokrivala za dež in motorni šport.
Gumijasti škornji
WINKLER
Klagenfurt, Pernhartgasse 10
Plačila na obroko — Popravila

Oglašuj v našem listu!

NOVO!

NOVO!

Ravnokar je izšla

Družinska pratika 1959

Cena 4.- šil., s poštnino 80 grošev več.

Naročila sprejema: MOHORJEVA DRUŽBA V CELOVCU,
KLAGENFURT, Viktringer Ring 26.

Prodajalcem nudimo znaten popust